

**ЗАМОНАВИЙ ҲАРБИЙ МОЖАРОЛАРДА МУҲАНДИСЛИК
ТАЪМИНОТИНИ ТАШКИЛЛАШТИРИШ БЎЙИЧА МДҲ
ДАВЛАТЛАРИНИНГ ТАЖРИБАЛАРИ**

Тўлабоев Шавкатжон Ғайратжонович

*Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети Магистратура
тингловчиси, майор*

Аннотация: Ушбу мақолада замонавий ҳарбий можароларда муҳандислик таъминоти ташкиллаштириши ҳамда МДҲ давлатларининг тажрибалари ўрганилиди. Шунингдек, муҳандислик таъминоти ва ҳарбий можаролар тушунчаси, мақсадлари, вазифалари ва мазмуни кўриб чиқилади.

Аннотация: В данной статье рассматривается организация инженерного обеспечения современных военных действий и опыт государства СНГ. Также, обсуждаются проблемы, задачи и содержание инженерного обеспечения и военных конфликтов.

Annotation: This article examines the organization of engineering support for modern military operations and the experience of the CIS state. Also, the problems, tasks and content of engineering support and military conflicts are discussed.

Калим сўзлар: муҳандислик таъминоти, ҳарбий можаро, битим МДҲ давлатлари, меъёрий ҳужжатлар.

Ключевые слова: инженерное обеспечение, военный конфликт, соглашения стран СНГ, нормативные документы.

Keywords: engineering support, military conflict, agreements of the CIS countries, regulatory documents.

Замонавий дунёда, ҳарбий тўқнашувлар ва маҳаллий урушлар кўпайиб бораётган бир пайтда, жанг майдонида ғалаба қозонишда ҳарбий ҳаракатларни муҳандислик таъминоти муҳим роль ўйнайди.

Шу ўринда ҳарбий можаро ва муҳандислик таъминоти тушунчаларига таъриф бериб ўтсак. Демак, ҳарбий можаро – давлатлар ўртасидаги ёки давлатнинг ички қарама-қаршиликларини ҳарбий куч қўллаган ҳолда ҳал этиш шакли бўлиб, бу курулли кураш олиб боришнинг барча турларини, шу жумладан урушлар ва курулли можароларни қамраб олади.

Муҳандислик таъминоти – бу жанговар таъминот тури бўлиб, у турли хил жанговар ҳаракатларда, шунингдек, қўшинларнинг ҳаракатланиши ва жойлашиши пайтида амалга ошириладиган муҳандислик вазифалари, тадбирлар мажмуасини тайёрлаш, бажариш назарияси ва амалиётини ўз ичига олади. Ҳарбий муҳандислик – бу ҳар қандай муҳандислик фаолияти, таркибий қисми

ёки хизматидан қатъи назар, бу ерда мақсад бутун куч маневраларини қўллаб-қувватлаш учун жисмоний операцион муҳитни шакллантиришдир ҳамда қайта қуриш ва қуриш амалиётидир. Ҳарбий муҳандислик таъминоти илк бор қадимги Месопотамия, Ҳиндистон, Миср, Этон, Греция ва Рим жанг майдонларида моҳир ҳарбий муҳандислар қўллаб келишган.

Ҳарбий муҳандислик таъминотининг урта асосий вазифаси мавжуд. У қуйидагилардан иборат:

- Жанговар муҳандислик, яъни жанг майдонидаги муҳандислик;
- Стратегик қўллаб-қувватлаш – аэродромларни қуриш ва портлар, автомобиль йўллари, темир йўл алоқаларини яхшилаш ва модернизация қилиш каби алоқа зоналарида хизмат кўрсатиш;
- Ёрдамчи қўллаб-қувватлаш – хариталарни етказиб бериш ва тарқатиш, шунингдек портламаган жанговар каллакларни йўқ қилиш.

Шунингдек, қўшинларнинг жанговар ҳаракатларини муҳандислик таъминоти ўз вақтида ва яширин олдинга силжиш, жойлаштириш, маневр қилиш, жанговар топшириқларни муваффақиятли бажариш, қўшинлар ва объектларни барча турдаги вайронагарчиликлардан ҳимоя қилишни ошириш учун зарур шарт-шароитларни яратиш мақсадида ташкил этилади ва амалга оширилади ҳамда душманни йўқ қилиш ва унинг ҳаракатларини мураккаблаштиришдан иборат.

Маҳаллий урушларда қўшма қуролли қўшинлар ва бўлинмаларнинг жанговар операцияларини муҳандислик таъминотининг асосий мақсади уларни илгари суриш ва белгиланган ҳудудларда (чизиқларда) жойлаштириш, жанговар топшириқларни муваффақиятли бажариш учун зарур шарт-шароитларни яратишдир, душманга талофат етказиш ва унинг ҳаракатларига тўсқинлик қилишдан иборат.

Ушбу мақсадга эришиш учун ҳарбий ҳаракатлар олиб борилаётган минтақанинг табиий ва бошқа шароитларини ҳисобга олган ҳолда қуйидаги асосий муҳандислик таъминоти вазифаларини бажариш керак:

- ✓ душман ва ҳудуднинг муҳандислик разведкаси;
- ✓ мудофаа позициялари ва линияларини мустаҳкамлаш жиҳозлари, қўшинлар жойлашиш жойлари, муҳим объектларни ҳимоя қилиш ҳамда ҳимоя қилиш учун ажратилган бўлинмаларнинг позициялари;
- ✓ муҳандислик тўсиқларини ўрнатиш, таъмирлаш ва йўқ қилиш;
- ✓ қўшинлар эгаллаб олган ҳудудларни, қўмондонлик пунктлари ва муҳим объектлар жойлашган ҳудудларни миналардан тозалаш;
- ✓ қўшинлар ҳаракати, маневр маршрутларини тайёрлаш ва сақлаш;
- ✓ сувни қазиб олиш ва тозалаш, сув таъминоти пунктларини жиҳозлаш ва техник хизмат кўрсатиш.

Муҳандислик таъминоти бўлинмаларнинг ўз вақтида ва яширин олдинга силжиши, жойлашиши ва маневр қилишлари учун зарур шарт-шароитларни яратиш, маршда бўлинмалар ва объектларга жойлашганда барча қуроллардан ҳимоя қилишни кучайтириш мақсадида ташкил этилади ва амалга оширилади. Таянч марказида, назорат-ўтказиш пунктларида ва постларда, шунингдек, қуролли тузилмаларга талофат етказиш ҳамда уларнинг ҳаракатларига тўсқинлик қилиш.

Муҳандислик таъминоти вазифалари барча ҳарбий бўлинмалар, махсус кучлар ва логистик бўлинмалар томонидан амалга оширилади. Улар мустақил равишда отишма ва кузатиш учун иншоотлар қурадилар, шахсий таркиб, қурол-яроғ, техника, материаллар учун жой ва бошпаналарни жиҳозлайдилар; муҳандислик тўсиқлари билан қоплаш; стандарт воситалар ёрдамида сувни чиқариб олиш ва тозалаш.

Муҳандислик бўлинмалари ходимларнинг махсус тайёргарлигини, муҳандислик ўқ-дорилари ва муҳандислик асбоб-ускуналаридан фойдаланишни талаб қилувчи энг мураккаб муҳандислик таъминоти вазифаларини бажаради. Қурол ва ҳарбий техникадан фойдаланиш самарадорлигини ошириш, назорат барқарорлигини таъминлаш, кўшинлар ва бўлинмалар эгаллаб турган таянч марказлари, ҳудудлар, постлар ва назорат пунктлари, қўмондонлик пунктлари жойлашган ҳудудларни мустаҳкамлаш жиҳозлари.

Энди эса, замонавий ҳарбий можароларда муҳандислик таъминотини ташкиллаштириш бўйича МДХ давлатларининг тажрибаларини ҳам таъкидлаб ўтиш керак. Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигига аъзо давлатларнинг қуролли кучларини муҳандислик-техник таъминот соҳасида ҳамкорлик қилиш тўғрисидаги Битим мавжуд. Яъни, мазкур Битимга кўра:

Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигига (бундан кейин Томонлар деб юритилади) аъзо давлатларнинг ҳукуматлари, Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигига аъзо давлатларнинг қуролли кучларини муҳандислик-техник таъминотни ривожлантириш ва такомиллаштириш бўйича саъй-ҳаракатларни бирлаштириш заруратидан келиб чиқади.

Томонлар ушбу Битимга, миллий қонунчиликка ҳамда халқаро ҳуқуқнинг умумейтироф этилган тамойиллари ва нормаларига мувофиқ қуйидаги асосий йўналишларда ҳамкорлик қиладилар:

- муҳандислик ёрдами масалаларида ўзаро ҳамкорлик;
- МДХга аъзо давлатларнинг қуролли кучларини муҳандислик-техник таъминлашнинг ташкилий-техник масалаларини ҳал қилишда умумий ёндашувларни ишлаб чиқиш;
- муҳандислик таъминоти ускуналарини илмий ишлаб чиқиш, лойиҳалаш, ишлаб чиқариш, сотиб олиш ва жорий этиш, шу жумладан МДХга аъзо

давлатларнинг қуролли кучларини муҳандислик таъминоти усулларини такомиллаштириш бўйича қўшма дастурларни ишлаб чиқиш орқали фаолиятни мувофиқлаштириш;

➤ МДХга аъзо давлатларнинг қуролли кучларини муҳандислик-техник таъминлаш манфаатларида қўшма илмий-тадқиқот ва тажриба-конструкторлик фаолиятини ривожлантиришга кўмаклашиш;

➤ МДХга аъзо давлатлар қуролли кучлари муҳандислик кўшинларининг инсонпарварлик фаолиятини ривожлантириш;

➤ МДХга аъзо давлатлар қуролли кучларининг муҳандислик кўшинларини тайёрлаш;

➤ муҳандислик ускуналарини яратиш ва ишлаб чиқариш бўйича қўшма лойиҳаларни амалга оширишда стандартлаштириш, каталоглаштириш, сертификатлаштириш ва метерология соҳасида ўзаро ҳамкорлик;

➤ МДХга аъзо давлатларнинг қуролли кучларини муҳандислик-техник таъминлаш соҳасидаги кўп томонлама ҳамкорликнинг ўзаро манфаатли бошқа масалалари тўғрисида ҳам ҳамкорлик олиб борилиши белгиланган.

Замонавий ҳарбий можароларда муҳандислик таъминотини ташкиллаштириш бўйича МДХ давлатлари ҳамкорлигининг асосий тамойиллари сифатида муҳандислик ёрдами вазифаларини бажаришда юзага келадиган муаммоларни жамоавий муҳокама қилиш ва ҳал қилиш, муҳандислик масалалари бўйича ўзаро маълумот алмашиш, МДХга аъзо давлатларнинг қуролли кучларини муҳандислик-техник таъминлашнинг ташкилий-техник масалаларини ҳал қилиш; МДХга аъзо давлатлар қуролли кучларининг муҳандислик кўшинлари ўртасида муҳандислик таъминоти, муҳандислик техникасининг имкониятлари ҳамда уни ривожлантириш ва такомиллаштириш истиқболлари тўғрисида ўзаро маълумот алмашиш; муҳандислик кўшинларидан фойдаланиш ва уларнинг муҳандислик таъминоти вазифаларини бажариш бўйича келишилган ёндашувларни ишлаб чиқиш.

Демак, юқорида келтирилган маълумотлардан келиб чиқиб шуни айтиш мукинки, замонавий ҳарбий можароларда муҳандислик таъминотини ташкиллаштириш ҳар бир давлат Қуролли кучларининг энг асосий вазивалардан бири сифатида кўрилади. Шу билан бирга МДХ давлатларининг замонавий ҳарбий можароларда муҳандислик таъминотини ташкиллаштириш ҳам муҳим омиллардан бири ҳисобланади. Чунки МДХга аъзо давлатлар қуролли кучларининг муҳандислик кўшинларидан гуманитар миналардан тозалашни амалга ошириш учун фойдаланиш, муҳандислик қуролларини яратиш соҳасида қўшма илмий-тадқиқот ва тажриба-конструкторлик ишларини олиб бориш ва қўшимча келишувларга мувофиқ муҳандислик таъминоти муаммоларини ҳал қилишда муҳандислик кўшинлари ва бўлинмаларидан фойдаланиш усулларини

ишлаб чиқиш, муҳандислик асбоб-ускуналари ва муҳандислик мулкани таъмирлаш ва техник хизмат кўрсатиш бўйича қўшма марказни яратиш бўйича ишларни режалаштириш ва ташкил этишдан ибратдир.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикасининг “Мудофаа доктринаси тўғрисида”ги Қонуни, 09.01.2018 йилдаги ЎРҚ-458-сон.
2. Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигига аъзо давлатларнинг қуролли кучларини муҳандислик-техник таъминлаш соҳасида ҳамкорлик тўғрисидаги битимни тасдиқлаш тўғрисида, Қозоғистон Республикаси Ҳукуматининг 2013 йил 14 майдаги 481-сон қарори.
3. Военно-инженерная подготовка : учебно-методическое пособие / В. В. Балута [и др.]. – Минск : БГУИР, 2017. – 243 с.:ил.
4. Полковник Л.Г.Жуковский, Полковник в отставке А.М.Слюсарев: научная статья “О развитии теории инженерного обеспечения военных действий”.

ЭЛЕКТРОН МАНБАЛАР:

1. <https://lex.uz>
2. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1300000481>